

УДК 81'42.340.116

Мичковська В. Р., Новікова Т. Л.
*Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: ВИМОГИ І ПРАВИЛА

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, та всесвітньої глобалізації правова комунікація має дуже велике значення та відіграє важливу роль з точки зору науково-теоретичних та практичних аспектів.

Перед перекладачем постає проблема адекватної передачі змісту юридичних документів при перекладі з однієї мови на іншу. Отже, ця робота присвячена розгляду деяких аспектів перекладу юридичних документів у сучасному світі.

Предметом дослідження є переклад юридичних документів з урахуванням офіційних вимог і правил перекладу.

На сучасному етапі розвитку євроінтеграційних процесів в Україні велика увага приділяється комунікації в різних сферах науки і культури, особливо у сфері юриспруденції. Серед науковців, які присвятили свою діяльність дослідженню лінгвістичних особливостей правової комунікації і на роботи яких спираються автори статті, слід зазначити таких, як Дж. Хаус, О. Холмс, Де Грут, Дж. Уайт, Дж. Джозеф, І. Дженкінс, С. Сарцевіч. Аналіз останніх досліджень і наукових публікацій з проблеми дає всі підстави впевнено стверджувати про її актуальність і важливу практичну значущість. Про це свідчать також роботи таких відомих фахівців, як В. Карaban, І. Федотова, Л. Черноватий, Є. Шугрина та ін.

Мета дослідження полягає в ознайомленні з вимогами і правилами перекладу юридичної документації.

Питання про те, що собою становить переклад: мистецтво чи науку, хвилює людей з давніх-давен, і все ще немає чіткої відповіді на нього. Але це навряд чи має значення, оскільки протягом століть перекладачі виконують своє завдання певною мірою артистично і науково. Що стосується перекладу юридичного тексту, цей процес не можна назвати простим та прямолінійним.

Яскравим прикладом важливості та складності може бути заснування Європейського Союзу (ЄС). Європейський парламент як орган законодавчої влади створює закони, які стають законами в державах-членах і мають пряму дію стосовно всіх громадян ЄС. Всі ці закони перекладаються і публікуються офіційними мовами відповідних держав-членів ЄС. Тому зазначимо декілька важливих правил перекладу юридичної документації.

Правило 1. Переклад має бути дзеркальним відображенням оригіналу. Жодне слово чи надпис на документі не повинні залишитися неперекладеними. Так, слід обов'язково перекладати надписи на печатках, штампах, штемпелях, бланках тощо. Зазвичай переклад печатки чи штампа оформлюють таким чином: [Печатка: надпис на печатці]. Загалом будь-які примітки чи інший текст, який не міститься в оригіналі або оформлений в оригіналі особливим чином (надпис на печатці чи штампі, підпис від руки на друкованому тексті тощо) слід брати в дужки.

Більше того, часто перекладачі проявляють навіть підвищену турботу про читача і перекладають навіть відомі їм зображення, які можуть бути незрозумілими читачеві (наприклад, [Герб Сполучених Штатів Америки]).

Правило 2. Перекладач має забезпечити орієнтацію читача в документі. Відомо, що український переклад в силу відмінностей між мовами зазвичай є більшим за обсягом за англійський оригінал.

Така різниця в обсягах призводить до того, що розташування відповідних частин текстів на сторінці є неоднаковим, а звідси – можлива плутанина.

Ось чому ознакою турботи про читача буде вказівка на те, якій сторінці оригіналу відповідає сторінка перекладу, що зазвичай робиться вгорі кожної сторінки (наприклад, [Переклад першої сторінки доручення]) та позначення кінця перекладу відповідної сторінки [1].

Після перекладу юридичних документів необхідно здійснити перевірку перекладеного тексту, зокрема перевірити відповідність кількості абзаців, пунктів, речень, параметрів форматування, обсягу; перевірити основні моменти тексту (цифри, прізвища, власні назви), загальний стиль тексту, складні місця, що викликали певні складнощі у процесі перекладу; ретельно перечитати текст ще раз, речення за реченням.

Крім того, необхідно звернути особливу увагу на переклад юридичних термінів, адже існує низка вимог щодо юридичної терміносистеми, які перекладачеві слід брати до уваги у процесі юридичного перекладу.

Так, юридичний термін повинен: 1) відповідати правилам і нормам мови, на яку робиться переклад; 2) бути систематичним; 3) зіставлятися з чітким визначенням, яке відповідає певному поняттю; 4) бути відносно незалежним від контексту, не втрачати в ньому свого значення; 5) бути точним, хоча в „субмовах” мають місце численні „хибно орієнтовані” одиниці (термін Д. С. Лотте [3]); 6) бути стислим, хоча ця вимога нерідко суперечить вимозі точності, тобто повноти терміна; 7) прагнути до однозначності (тут варто зробити одне суттєве уточнення: такої однозначності варто домагатися в межах однієї терміносфери, адже на рівні декількох субмов виникає полісемія термінів); 8) уникати синонімічності (для термінології вона не характерна, оскільки перешкоджає взаєморозумінню (*to imitate* – „копіювати, підроблювати”; syn: *to reproduce, to forge, to copy*); 9) бути експресивно нейтральним (тут правильніше казати не про експресивність терміна чи виразу, а про інтенсивність деяких семантичних складових. Причинами такої інтенсивності можуть слугувати прагнення підкреслити елітарність уявлення того, хто говорить, або намагання приховати свої наміри); 10) бути милозвучним (не варто заохочувати створення термінів, які походять з діалектів, жаргонізмів чи варваризмів) [2].

Разом з тим, терміни не є ізольованими, незалежними, „обраними” одиницями загальноживаної мови, котрі мають лише для них характерні властивості; вони складають повноцінну частину загального складу мови, де якості слів проявляються більш визначено, регламентовано, відповідаючи вимогам професійного спілкування та взаєморозуміння. Таким чином, можна говорити про переважаючий характер властивості терміну порівняно із загальноживаним словом, а не про повну відсутність тієї або іншої особливості в межах різних галузей мови; можна також стверджувати про бажані властивості термінологічної одиниці, але не варто вважати її неповноцінною чи непотрібною, ґрунтуючись лише на тому, що вона не має цієї властивості, хоча такий термін давно застосовується користувачами. З поглибленням міжнародних зв'язків вивчення іноземної мови набуває фахового термінологічного спрямування, однією з ознак якого є термінологічна двомовність [5].

Передача англійських термінів українською мовою вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі юридичної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [5].

Ступінь важкості перекладу юридичного тексту залежить від ступеня спорідненості правових систем [6]. Різниця в системах виливається в лінгвістичні розбіжності. Насамперед це стосується трьох сфер термінології, тобто термінів, які використовуються для визначення різних видів

юридичної професії, судових систем і певних галузей та інститутів права. У сфері юридичних професій спеціаліст, який одержав право (свідоцтво, ліцензію) консультувати клієнтів із правових питань та представляти їхні інтереси в суді, українською мовою називається *адвокат*. Але прямого еквівалента в англо-саксонській правовій системі не існує. Там є такі визначення, як *lawyer, barrister, solicitor, attorney*. В Англії є чітка різниця між представниками юридичної професії, які називаються *barrister* та *solicitor*. *Barristers* уповноважені виступати та представляти інтереси своїх клієнтів у судах всіх рівнів, водночас *solicitors* мають право захищати справи лише в судах нижчої інстанції, мирових або магістратських судах. У США до юристів зазвичай звертаються як *attorney, lawyer*, більш формальним є *attorney-at-law*. На відміну від представників цієї професії в Англії, вони уповноважені представляти клієнтів у суді будь-якого рівня [6].

Отже, юридичний термін буває багатозначним, хоча одним із вимог до терміна є саме його однозначність, адже законодавець повинен дати юридичному термінові одне-єдине визначення, включивши в нього всі істотні, з його погляду, ознаки, тобто такі, котрі носять регулюючий характер, мають правове значення [1].

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що досить часто переклад юридичних термінів не зовсім відповідає деяким із вищезазначених вимог. Це є наслідком не тільки того, що існує різниця у мовах, кожна з яких має власні специфічні якості, а й того, що Україна втратила культуру перекладу. А подібні неточності у перекладах, приклади яких можна доповнювати й доповнювати, можуть, зрештою, призвести до непередбачуваних наслідків не тільки для перекладача й осіб, які скористалися його працею, а й для держави в цілому.

Список використаної літератури

1. Бреус Е. В. Основы теории и практики перевода / Е. В. Бреус. – М., 2000. – 165 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – К.: Нова книга, 2003. – 356 с.
3. Коваленко А. Я. Науково технічний переклад / А. Я. Коваленко. – К.: Вид. Карп'юка, 2001. – 320 с.
4. Комаровская С. Д. Justice and the Law in Britain: учебник. – 4-е изд / С. Д. Комаровская. – М.: Книжный дом „Университет”, 2001. – 250 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К.: Вища школа, 2001. – 166 с.
6. Шабуніна В. В. Переклад юридичного тексту в контексті міжкультурної правової комунікації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_6_2/220_226.pdf.

Анотація

Мичковська В. Р., Новікова Т. Л. Особливості перекладу юридичної документації: вимоги і правила.

У статті розглядаються деякі термінологічні аспекти перекладу юридичних документів. Акцентується увага на проблемі лінгвістичної та правової адекватності юридичних термінів при перекладі. Мета дослідження полягає в ознайомленні з вимогами і правилами перекладу юридичної документації.

Ключові слова: термін, юридична термінологія, лінгвістичні особливості.

Аннотация

Мичковская В. Г., Новикова Т. Л. Особенности перевода юридической документации: требования и правила.

В статье рассматриваются некоторые терминологические аспекты перевода юридических документов. Акцентируется внимание на проблеме лингвистической и правовой адекватности юридических терминов при переводе. Цель исследования заключается в ознакомлении с требованиями и правилами перевода юридической документации.

Ключевые слова: термин, юридическая терминология, лингвистические особенности.

Summary

Mychkovska V. R., Novikova T. L. Features Translation of legal documentation requirements and regulations.

This article deals with some terminological aspects of translation the legal documents. It is focused on the problem of linguistic and legal adequacy of judicial terms during translation. The purpose of research is to analyze the requirements and rules of translation the legal documents.

Key words: term, legal terminology, linguistic features.

УДК 378:37.032

Мичковська В. Р., Петраш А. І., Юркова В. П.
*Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького*

„ХИБНІ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА” У ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

За останні роки зріс інтерес дослідників до категорії слів, які називаються „хибними друзями перекладача”. Як свідчить аналіз перекладів, кількість помилок, що допускають перекладачі при перекладі такої категорії слів, надзвичайно висока, особливо в науково-технічних перекладах. Таким чином, дослідження цих слів є досить актуальним і зумовлюється потребами практики перекладу.

Явище „хибних друзів перекладача” висвітлювали у своїх працях такі відомі лінгвісти, як В. В. Акуленко, К. Г. М. Готліб, В. Л. Муравйов, В. І. Карабан, Л. І. Борисова, Т. А. Казакова, В. Н. Комісаров та ін.

Метою дослідження є аналіз основних складнощів і помилок при перекладі „хибних друзів” у науково-технічних текстах та узагальненні основних способів перекладу цього явища.

Вперше термін „хибні друзі перекладача” був введений французькими лінгвістами М. Кесслером і Ж. Дерокін’ї в 1928 р. У французькому мовознавстві вони отримали назву „*faux amis du traducteur*” – „хибні друзі перекладача”. Цей термін закріпився в англійському („*translator’s false friends*”), а також в українському і російському мовознавстві. У широкому сенсі „хибні друзі перекладача” є проявом психолінгвістичного змішання мов, а саме – інтерференції. Історично „хибні друзі перекладача” є результатом взаємного впливу мов або виникають в результаті випадкових збігів. Загальна кількість „хибних друзів перекладача” та роль кожного з можливих джерел в їх виникненні виявляються різними для кожної окремої пари мов, залежно від їх генетичних та історичних зв’язків.

На нашу думку, назва „хибні друзі перекладача” точно характеризує перекладацьке явище. При перекладі такої категорії слів можуть відбуватися хибні ототожнення, оскільки міжмовні аналогізми мають деяку графічну (або фонетичну), граматичну, а часто – і семантичну спільність. Однак вона не задовольняє деяких авторів, що проводять фундаментальні лінгвістичні дослідження цієї категорії слів; Г. М. Готліб, наприклад, використовує термін „міжмовні аналогії” [2].

Принципово варто розрізняти „хибних друзів перекладача” в усній і письмовій формах мовлення. Ця вимога обов’язкова у випадку зіставлення мов із зовсім різними писемностями або, навпаки, у випадку мов із подібною писемністю, але фонематично несхожою лексикою. Значне місце серед „хибних друзів перекладача” займають випадки міжмовної омонімії й паронімії. При цьому міжмовна омонімія завжди взаємна, тобто сприймається як така носіями обох мов. Вона може